

Наталія Войтович

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, Львів
nataliya.voytovych@lnu.edu.ua
ORCID: 0000-0001-9466-0787

Іван Магуряк

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, Львів
magyriak@gmail.com
ORCID: 0009-0001-9809-8610

МЕМИ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ: ВІД ІРОНІЇ ДО ІНФОРМАЦІЙНОГО ВПЛИВУ

© Наталія Войтович, Іван Магуряк, 2025

Досліджено феномен українських мемів як елемент інформаційного простору та суспільного дискурсу. Зокрема, автори аналізують роль мемів у формуванні громадської думки, їхній вплив на соціальні настрої та здатність бути інструментом інформаційної боротьби. Автори аналізують еволюцію мемів від розважального контенту до серйозного соціокультурного явища, що має значний потенціал у політичному дискурсі. Окрема увага приділяється політичним мемам, що стають реакцією суспільства на події в Україні та світі.

Висвітлено еволюцію мемів від розважального контенту до засобу комунікації та впливу. Розглянуто класифікацію мемів за різними критеріями, зокрема за форматом, походженням, охопленням та характером. Досліджено зростання значення соціальних мереж у поширенні мемів та їхній потенціал для впливу на масову аудиторію та політичні процеси. У цьому контексті проаналізовано популярні політичні меми, що відображають реакцію суспільства на внутрішньополітичні та міжнародні події.

Методологічною основою дослідження є контент-аналіз українського медіапростору.

Розглянуто, як меми використовуються не лише для розваги, а й для мобілізації громадськості, підвищення інформаційної обізнаності та боротьби з дезінформацією. Зазначено, що меми є не лише способом самовираження, а й потужним механізмом формування суспільної думки. Політичні меми можуть бути як засобом маніпуляції, так і інструментом для активізації громадянського суспільства. Доведено, що в умовах глобалізації меми стають невід'ємною частиною інформаційної війни та політичного маркетингу. Отримані результати підтверджують, що меми можуть виконувати функцію неформального інформаційного агента, впливати на суспільні настрої та навіть змінювати політичні рейтинги. Дослідження демонструє, що українська культура мемів є унікальним явищем, що потребує подальшого наукового осмислення.

Ключові слова: меми, політичні меми, політичний дискурс, інформаційний простір, соціальні мережі, інтернет, громадська думка, цифрова культура, цифрова комунікація.

Вступ. В епоху глобалізації та розвитку соціальних мереж як основного інструменту комунікації меми змінили свою роль. Якщо раніше вони були винятково розважальним контентом, то зараз вони можуть бути як ідентифікатором суспільних настроїв, так і засобом впливу на них.

Постановка проблеми. Мемі як феномен вже тривалий час є частиною інформаційного простору. За цей період було створено безліч різноманітних мемів, які здобули популярність в інтернеті. Найвідоміші з них називають вірусними – тобто тими, що поширилися у всьому світі. Особливого значення набувають політичні мемі, які відображають суспільну реакцію на політичні події як у певних країнах, так і на глобальному рівні. Стрімке зростання соціальних платформ спричинило безпрецедентне поширення мемів, що надає їм потенціал стати потужним інструментом впливу. Яскравим прикладом є вибори президента США у 2024 році, коли за лічені дні влітку 2024 року рейтинги нової кандидатки Камали Гарріс серйозно зросли не в останню чергу завдяки мемам, котрі ставали вірусними у мережі.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що українські політичні мемі набирають обертів. Культура мемів в Україні набуває виняткового характеру. Зокрема, Україна є першою воюючою країною у світі, в якій через війну щодня з'являються десятки, сотні, а іноді тисячі мемів як реакції на різні новини чи ті або інші аспекти війни як такої. Поміж тим політичний мем в українському інформаційному просторі залишається популярним.

Мем як явище досі залишається малодослідженим, особливо в контексті перспектив впливу на суспільні настрої, адже фактом є те, що мемі ідентифікують настрої громадянського суспільства. Ваги цьому надали засоби масової інформації, котрі легалізували мемі в українському інформаційному просторі.

Формулювання мети та завдань статті. Метою нашого дослідження є виокремлення, систематизація та осмислення явища мему як засобу ідентифікації суспільних процесів. Відповідно до мети ми ставимо перед собою такі завдання: класифікувати мемі у сучасному інформаційному просторі; окреслити зародження та розвиток політичного мему.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Уперше поняття мему з'являється у праці “Егоїстичний ген” Р. Докінза у 1976 році. Загалом досліджували це явище різні науковці. Зокрема, Я. Чаплак, Г. Чуйко, Т. Рейме, М. Ягодкіна, Ю. Щурина зосередили увагу на мемі як інструменті соціальних комунікацій. Як частину журналістики мем досліджували О. Дзюбіна, А. Беловодська, А. Рязанов, С. Проташук. Зокрема, О. Дзюбіна запропонувала класифікацію щодо текстових мемів, які є однією з категорій відповідно до класифікації за форматом. Загалом теорія мему є складним для вивчення предметом, оскільки мемі є постійно змінюваним явищем, розвиток яких залежить від багатьох факторів. У своєму дослідженні ми опиралися на дослідження М. Балуха, Р. Докінза, І. Мудрої, О. Дзюбіної та Нітія Мані.

Виклад основного матеріалу. Мем є не надто поширеним явищем у науці та порівняно новим. Мем – це одиниця культурної інформації, поширювана від однієї людини до іншої за допомогою навчання, імітації тощо [4, 176].

Класифікувати мемі можна за різними критеріями:

- форматом – текст, фото, анімоване зображення, аудіо або відео;
- походженням – телебачення, соціальні мережі тощо;
- охопленням – локальні або вірусні;
- спрямуванням – іронія, самоіронія, висміювання персоналій/явищ/процесів тощо;
- характером – військові, політичні, соціальні, економічні та інші.

Зокрема, класифікацію щодо текстових мемів, які є однією з категорій відповідно до класифікації за форматом, запропонувала О. Дзюбіна – мемі-слова, мемі-словосполучення та фразові мемі [3]. Також їх можна поділяти на оригінальні та реактивні, якщо говорити про походження, на вірусні та нішеві або локальні, якщо ми говоримо про охоплення аудиторії.

Однак мем як явище цікавить фахівців різних галузей – психології, культурології, соціології тощо. Водночас Р. Докінз, який ввів це поняття в науку, – еволюційний біолог. Оскільки сам мем як такий прямо пов'язаний із соціальною комунікацією та взаємодією окремих людей та груп, це явище може бути дослідженим з різних точок зору та різними науками. Хоча існує наука під назвою меметика, котра спеціалізується на вивченні мему як культурної одиниці. Проте меметика тільки розвивається в країнах Європи, а в Україні має тільки перспективи до зародження та розвитку. Ба більше, зараз меметику як окрему науку виділити складно, оскільки фахівці, котрі вивчають мему, первинно є спеціалістами в інших наукових галузях [1].

Теорія мему є складним для вивчення предметом, оскільки мему є постійно змінним явищем, розвиток яких залежить від багатьох факторів. До них можна зарахувати розвиток соцмереж, зміну інформаційного порядку денного та навіть зміну суспільних настроїв, під впливом яких мему набувають нових форм чи значень. Це є основною причиною зацікавлень науковців різних сфер цим жанром [17].

Мему є самостійним жанром, тобто це не різновид анекдотів чи карикатур. У той же час мему є не лише розважальним жанром, а й інформаційним. У мемах часто висвітлюють ті чи інші суспільно-політичні чи економічні процеси. Крім того, за допомогою мемів можна пояснити певні явища, які є порівняно складними для розуміння звичайній пересічній людині.

Р. Докінз зауважував, що поширення мемів зазнає постійної мутації та поєднань [4, 296]. І це так, адже перші популярні мему в українському інтернет-середовищі були найчастіше у форматі зображень або певних відео, які викликали у людей сміх. Це могли бути пародії, уривки з телевізійних програм тощо.

Поняття мему набуло особливої популярності з розвитком соціальних мереж, адже саме вони стали своєрідним майданчиком для їхнього швидкого поширення. Уперше вони з'явилися в японському та англomовному сегментах інтернету, а тоді, набувши популярності, прийшли й до українського. Одночасно українці були залученими до вірусних світових мемів та творили власні.

Мему ставали дедалі популярнішими, і з появою нових платформ у мережі вони перейшли туди. Наприклад, соціальна мережа “Тік-Ток” дає змогу створювати мему у різних жанрах. Найпопулярнішими форматами є відео та аудіо, зокрема створені одними користувачами аудіозаписи можна використати для відео інших користувачів [2].

Також мему перейшли й до ЗМІ й перетворилися на своєрідний спосіб інформування та стимуляції до аналізу ситуації. Тобто, якщо читач бачить мем з іронією, наприклад, на якогось популярного політика, то у нього виникає питання “що сталося?” і це стимулює його розібратися у ситуації. Або ж навпаки – за допомогою мемів ЗМІ якраз і пояснюють деякі нюанси процесів або складні процеси загалом.

Вірусні мему є особливим типом, оскільки це жарти, які порушують актуальні проблеми цілих народів, країн, регіонів чи демонструють настрої світу та є елементом глобалізації. Однак такі мему можуть стати причиною конфлікту. Наприклад, влітку 2023 року відбулися прем'єри одразу двох всесвітньо популярних фільмів. Першим став фільм “Барбі” про життя ляльок у власному світі, в яких згодом приходить патріархат з реального світу – через призму гіперболізації фільм демонструє проблеми патріархального суспільства та сучасного фемінізму. Другий фільм – “Оппенгеймер” – біографічний фільм про Роберта Оппенгеймера, який винайшов ядерну зброю. Обидві прем'єри відбулися майже одночасно у липні 2023 року і здобули широку популярність у світі. Однак діаметральна протилежність обох фільмів стала причиною для мемів, найпопулярнішим з яких став термін “Барбінгеймер”. Та коли цей мем у вигляді фото Барбі на фоні “ядерного гриба” поширили на акаунті Warner Bros, це викликало різко негативну реакцію з боку японців, оскільки країна в 1945 році постраждала від ударів ядерною зброєю по містах Нагасакі та Хіросіма. Пізніше компанія опублікувала лист з вибаченням [13].

Так чи інакше, але епоха розвитку соціальних мереж дала поштовх для розвитку мему та зробила його невід'ємною частиною культури.

Коли в Україні з'явився перший власний мем – невідомо. Проте якщо говорити про період, початком якого стало відновлення Незалежності України, то можна сказати напевно, що перші українські меми були політичними. Щонайменше й досі в соціальних мережах можна побачити меми, які зародилися десятки років тому.

Найперше героями мемів були усім відомі особистості. Звісно, чи не найвідомішими в країні є президенти, тому не дивно, що глави держави часто давали причини для жартів.

Першим політичним мемом у США називають обмовку президента США Джорджа Буша-молодшого, який у 2001 році випадково вимовив слово “інтернет” у множині, тобто як “internets”, що є неправильним [12]. Ця обмовка і сам президент стали темами для жартів, карикатур і подекуди – висміювань.

Першим політичним мемом в Україні можна вважати кілька фраз, пов'язаних з першим президентом Леонідом Кравчуком. І найперша – “Читай або задушу”. Ці слова сказав депутат Дмитро Павличко голові Верховної Ради УРСР Леоніду Кравчуку 24 серпня 1991 року, коли останній вагався чи варто ставити на розгляд Акт проголошення Незалежності. Погроза з боку поета та представника інтелігенції також стала приводом для жартів.

Ще однією фразою з ранніх років після відновлення незалежності є вислів “Маємо те, що маємо”. Її авторство приписують уже згаданому Леоніду Кравчуку. Однак чи справді цю фразу сказав перший Президент України – невідомо й досі.

Якщо відстежити історію української політики, то кожен президент фактично є автором мемів. Щодо Леоніда Кучми, то це фраза “Україна – не Росія”. Саме з такою назвою вийшла книга другого президента. Мемом вона стала через свою фактичну очевидність. Ще одна фраза Кучми, котра стала мемом: “Так це ж було вже”. Саме так президент на засіданні РНБО відреагував на доповідь тодішнього прем'єр-міністра Віктора Януковича, який думав, що ніхто не згадає, що цю промову він виголошував на минулому засіданні. Ця фраза набула популярності уже в 2010-х.

Щодо Віктора Ющенка – “Ці руки нічого не крали”. Цю фразу часто використовували як сарказм на тлі зростання корупції в Україні. Експрезидент Віктор Янукович є автором низки фраз, які стали мемами, серед яких: “йолка”, “Увікніть Україну”, “Не говорити погане, а краще розбити” тощо. П'ятий президент Петро Порошенко став автором фрази “Цинічні бандери” – обмовки, яка швидко набула популярності. Шостий президент Володимир Зеленський також є автором низки фраз, які стали мемами, зокрема, “Вийди отсюда, розбійник”, “Я ж не лох”, “Куріть там, де ще не попало” тощо [5].

Українські меми вражають своїм різноманіттям, адже в мережі можна побачити меми різного характеру та походження. Наприклад, найпростішим жанром є побутовий мем – курйозні та смішні ситуації, котрі потрапили на запис чи на камеру й випадково стали популярними. Наприклад, розмова місцевої мешканки села Новомиколаївка з працівником поліції, де жінка спитала: “Котра година – 9 чи 10?” не чула відповіді поліцейського. Останній вперто намагався достукатися до жінки і ця розмова тривала 87 секунд. Оригінал відео в ютубі за 4 роки зібрав понад 580 тисяч переглядів.

Та найпопулярнішим побутовим мемом є дзвінок прикордонника Олега до мами [6]. Як вдалося з'ясувати згодом, це був запис розмови новобранця Державної прикордонної служби України після першого дня у їхньому складі. Попри те, що під час розмови Олег розповідав, що патрулював кордон, керівництво пункту пропуску “Селятин” у Чернівецькій області заперечило цю інформацію і заявило, що з новобранцем працює психолог. Та розмова стала мемом, зокрема набули популярності 2 фрази:

- “рація не робить, румуни бігають”;
- “– Олег, ти шо, плачеш? – Ні, б***ь, сміюся”.

З останньої фрази у 2022 році створив пісню гурт Піцики Лупіцики, що відновило популярність мему.

Окремим джерелом мемів стали українські реаліті-шоу, особливо продукція медіахолдингу StarLightMedia на каналі “СТБ”. Найбільше мемів у мережі з'явилися з випусків шоу “Хата на тата” та “Кохана, ми вбиваємо дітей”. Найчастіше йдеться саме про крилаті фрази. Наприклад, епізод “Хати

на тата”, в якому батько вчив зі своїм сином англійську мову й хлопчик прочитав слово *sociable* як “сокіабле” уже 10 років є культовим мемом [8].

Також джерелом мемів в українському сегменті інтернету є ток-шоу. Чи не найбільше – з шоу “Стосується кожного”, яке транслював телеканал “Інтер”. Наприклад, найвідомішим мемом з цього шоу є розмова ведучого Андрія Данилевича з однією з героїнь програми:

- Ти живеш у якомусь загубленому світі.
- У Вінниці.

Через цей епізод у мережі з’явилося чимало жартів про саме місто, за яким закріпився статус “загубленого світу” [7].

Та не тільки щодо Вінниці існує мем. Також існують мемі й про інші міста. В українському сегменті інтернету найпопулярнішим є жарт про Житомир, а радше про те, що його нібито не існує. Цей жарт виник після дискусії користувачів соціальної мережі “Твітер” (тепер – соцмережі “Х”) про теорії змов. Один із користувачів ще у 2019 році пояснював, що теорії змов часто не мають жодних логічних підстав, однак і спростувати їх важко. Як приклад користувач навів те, що він може вважати, що Житомира не існує й ніхто не доведе йому протилежного. У 2022 році набув популярності епізод подкасту “Синхрофаза” Дениса Коваленка та Артема Албулі, де вони обговорювали цю теорію. Як наслідок, першим запитом в Google щодо Житомира є питання, чи справді існує це місто.

Розвиток соцмереж неабияк посприяв поширенню мемів. Наприклад, часто соціальна мережа “Тік-Ток” дає друге дихання забутим висловам, відео чи навіть пісням. Наприклад, влітку 2024 року чи не найпопулярнішою піснею в українському сегменті стала композиція “Я козачка твоя” народної артистки України Раїси Кириченко. Пісня була популярною на початку 2000-х, але через 22 роки після релізу набула нової небаченої популярності через мем у мережі “Тік-Ток” про те, що молодь відчуває себе старою, коли використовує притаманні батькам, дідусям чи бабусям фрази – такі відео супроводжувала пісня Раїси Кириченко [16].

Виокремити, коли саме з’явився політичний мем, – складно. Як ми вже зазначали раніше, першим політичним мемом у його класичному розумінні вважається обмовка президента США Джорджа Буша-молодшого в 2001 році, проте і до цього вони існували. З XVIII століття в американській пресі були популярними карикатури. Проте якщо відштовхуватися від того, що мем як поняття було виокремлене у 1976 році, то все що було раніше, складно вважати мемом. Обмовки Джорджа Буша-молодшого отримали окрему назву – “бушизм”. Часто саме неправильно вимовлені слова були причиною висміяти американського лідера. Також чимало мемів з’явилися від противників війни після вторгнення американських військ в Ірак.

Проте цікавим є те, що українці вважають першим американським політичним мемом промову Джорджа Буша-старшого, виголошену в Києві 1 серпня 1991 році, в якій американський президент виступав проти виходу Української РСР зі складу СРСР. Глава Білого дому застерігав українців від “суїцидального націоналізму”. На тлі того, що СРСР буквально тріщав по швах, про що свідчив і державний переворот у Москві через 18 днів після візиту Джорджа Буша-старшого в Київ, промову президента загалом сприйняли негативно. Після проголошення Україною Незалежності 29 серпня 1991 року Вільям Сафрай у своїй колонці для *The New York Times* назвав промову “Котлетою по-київськи” і ця назва назавжди закріпилася за цією промовою. У 2005 році авторка промови Кондоліза Райз пояснила, що у 1991 році мирний розпад озброєного ядерною зброєю СРСР був неочевидним, тому американська адміністрація намагалася мінімізувати ризики. Зараз же “котлетою по-київськи” називають будь-які неприйнятні для України пропозиції з боку американських політиків [18].

Цікавою є тема чорного політичного гумору в США. Теракт 11 вересня 2001 року в Нью-Йорку є однією з найтрагічніших подій в історії країни, адже це призвело до загибелі 2 996 людей. Проте у масовій культурі все ж трапляються жарти на цю тему чи радше впливу на американське суспільство цієї події. Наприклад, в американському мультсеріалі “Сім’янин” (в українському дубляжі також “Тріфіні”) у 17 епізоді 5 сезону головна героїня балотується на посаду мера рідного міста, але її

програму люди просто не сприймають. Тоді за порадою друга вона на будь-яке запитання відповідає “11 вересня” і виборці в захваті – так вона отримує посаду мера міста.

Політичні меми в США цікаві й тим, що навіть відсутність приводу для жартів може стати приводом для них. Йдеться про президента Барака Обаму – у нього не було жодних обмовок чи скандалів, через що набув популярності мем “no drama Obama” (“Обама без драми”). Прихильники президента робили меми з акцентом на те, яким хорошим є президент, адже немає скандалів та інтриг, а опоненти вважали, що цей мем є показником безхарактерності лідера.

Чи не найбільше мемів спричинив Дональд Трамп – його висловлювання, поведінка на передвиборчих мітингах тощо. Одного разу у соцмережі “Твітер” (тепер – X) президент опублікував наступний допис – “Despite the constant negative press covfefe” й інтернет вибухнув мемами та жартами про це слово. Користувачі намагалися розшифрувати, що це може означати, і це стало уособленням його необачних твітів. Також чимало мемів викликала й обіцянка Трампа побудувати стіну на кордоні з Мексикою.

Чимало мемів було і про президента Джозефа Байдена. Проте перш ніж говорити про нього, неможливо не згадати про вірусний мем з інавгурації 20 січня 2021 року. А йдеться про гостя заходу – Берні Сандреса, який сидів у куртці й рукавицях й згодом з’явився на тисячах фонових зображень завдяки фотошопу. Фото Сандреса з інавгурації стало вірусним мемом.

Щодо самого Байдена, то за ним закріпилися два прізвиська – “Дядько Джо” та “Сонний Джо”. Перше – в хорошому світлі відображає іноді незрозумілий і дещо дивний стиль політика. Другий же висміює те, що дуже часто на публічних заходах президент засинав. Прізвисько “Сонний Джо” вигадав головний опонент Джозефа Байдена – Дональд Трамп.

Також багато мемів породжували дії американського уряду під час пандемії коронавірусу, які багато людей вважали неефективними, оскільки кількість хворих тільки зростала.

Культура політичного мему тільки зростає, оскільки сам жанр має дедалі більший вплив. І з’являються ті, хто хоче використовувати цей вплив. Тому мем стає інструментом політичних ігор – за його допомогою можна як підвищити рейтинги, так і знизити їх.

Першим українським “мемотворцем” можна вважати колишнього спікера Верховної Ради України Івана Плюща, який був на посаді з 1991 по 1994 роки. Він запам’ятався низкою фраз, сказаними на різних засіданнях парламенту:

- “Депутат Заєць! Не стрибайте по залу! Ви ж не в лісі”;
- “Виключіть мікрофона в задньому проході”;
- “Вони хочуть впихнути невпихуєме”;
- “Ларисо Павлівно, прошу вас, кінчайте швидше, бо я вже не можу”;
- “Депутат Хмара, не висіть над головою” [10].

Автором одного з культових українських політичних мемів є колишній мер міста Суми Геннадій Мінаєв. У 2010 році у міськраді відбувалися спроби призначити секретаря й однією з кандидатур був представник “Партії Регіонів”. Цього кандидата своїми підписами підтримали однопартійці та один депутат від “Батьківщини”, але коли про це стало відомо, голова фракції заявив, що свій підпис депутат відкликає. На що Мінаєв сказав: “У мене є колізія – підпис здесь і підпис здесь” [15]. Ця фраза миттю стала популярною і не в останню чергу через те, що словосполучення “підпис здесь” співзвучне з нецензурним словом. Варто зазначити, що протягом 14 років мем не втратив своєї популярності.

Ще одним мером, який став героєм мемів, був міський голова Києва Леонід Черновецький, який був відомий своєю дивакуватістю. Його часто підозрювали у вживанні заборонених речовин, які й спричиняли таку дивну поведінку. Однак сам Черновецький вважав себе космонавтом “абсолютно реальним”. Та найвідомішим висловом міського голови столиці стала фраза: “Я і моя команда молода, щось робимо важливе”.

Не менш цікавим персонажем українського політичного мему є очільник “Радикальної партії” Олег Ляшко, який відомий вилами, словом “Скотиняки” й тим, що намагався привести корову в

будівлю Верховної Ради. Проте найбільше жартів та мемів породили закиди в бік колишнього народного депутата щодо його сексуальної орієнтації. Причиною цього є опубліковане відео, датоване 1993 року, де Ляшко зізнається у тому, що мав сексуальний контакт з чоловіком. Популярність цього відео зростає після того, як Роман Вінтонів, він же Майкл Щур – засновник “Телебачення Торонто”, взяв інтерв’ю у політика, представивши його як представника інтересів ЛГБТ-спільноти у Верховній Раді, що викликало обурення в Ляшка [11].

Ще один епізод пов’язаний з нібито допитом сепаратиста на Донеччині, який проводив особисто Ляшко. Проте потім з’явилися відео зі зйомок, на яких видно, як Ляшко пояснював чоловіку, який мав бути в ролі сепаратиста, що зараз буде відбуватися.

Та не менш культовою фразою у виконанні Ляшка став вислів: “Я дуже злий на Юлька”. Мова йшла про Юлію Тимошенко.

Станом на 2024 рік Юлія Тимошенко залишається єдиною жінкою в Україні, яка очолювала уряд. А ще є чи не найпопулярнішим персонажем мемів. Найвідоміший мем – запис звернення з нагоди свята Трійці у 2009 році. З короткого ролику із зйомок привітання утворилися одразу 3 мемі. Першим мемом стало те, що перед записом Тимошенко перехрестилася і сказала: “Господи допоможи”. Далі почався запис і вона сказала: “Пропало все”, але виявилось, що на суфлері був не той текст, про що вона і сказала. Це також стало мемом [11].

Та якщо говорити про записи звернень, то чи не найвідомішим є звернення кандидата в мери Харкова у 2005 році Михайла Добкіна. Керував цим процесом тодішній секретар міськради Геннадій Кернес. У 2007 у мережі з’явилося відео з найбільш невдалим моментом зйомок, зокрема з фразами: “Текст по-дибильному написаний”, яку сказав Добкін та “Міша, з таким лицем ніхто тобі грошей не дасть”, яку сказав Кернес. Та оскільки це відбулося напередодні парламентських виборів, “Партія Регіонів”, членом якої був Добкін, заявила про цілеспрямовану акцію, спрямовану проти політичної сили. Цікаво, що чи не одразу після публікації відео стало одним із найпопулярніших у світі. Хто є автором цього відео та хто опублікував його – невідомо й досі. Однак Геннадій Кернес пізніше в інтерв’ю, яке було опубліковане після його смерті у 2020 році, казав, що оцінив публікацію цього відео позитивно.

“Знаєте, я пам’ятаю дуже чітко: я його побачив раніше за Михайла Добкіна. Я сказав Михайлові: “Знаєш, як політика починається? Зі скандалу. Ось скандал настав”. Найголовніше – ми правильно розставили пріоритети. Метод нашого захисту був простий: ми з поганого зробили хороше” [9].

Геннадій Кернес, який пізніше став мером Харкова, також відомий низкою фраз, які стали мемами. Щоправда ці мемі здебільшого показували мера міста в хорошому ключі, оскільки мова йшла про його рішучість та іноді божевільну безстрашність. Культовими стали фрази: “Чуєш ти, кнопка?”, яку він адресував журналістці під час пресконференції та “Я тебе на нуль помножу”.

У 2013 році журналісти “Радіо Свобода” підготували матеріал про конкурс “Краса без обмежень”, який відвідала в день свого народження перша леді України Людмила Янукович. Журналістка спитала дружину президента, як її привітав чоловік, на що вона сказала:

“Зателефонував мій супруг, Віктор Федорович, і сказав: “Ну як ти?”. Кажу: “Нічого”. “Ну давай, – каже, – працюй, а я – на Турцію, а ти працюй... Хорошо працюєш?”. Кажу: “Батя, я стараюсь”.

І саме вислів “Батя, я стараюсь” через свою комічність та абсурдність став мемом, який популярний і досі.

Напередодні президентських виборів у 2014 році журналіст Hromadske Роман Скрипін взяв інтерв’ю в одного з кандидатів на пост президента – проросійського політика Олега Царьова. Під час розмови політик почав говорити про “руйнівну бандерівську ідеологію”, прикладом якої він вважав Волинську трагедію. У відповідь на це Скрипін поставив просте запитання: “Коли почалася Друга світова війна”, на що Царьов кілька разів відповів питанням: “Що?”, а потім знову вирішив повернутися до Волинської трагедії [14]. Ця частина інтерв’ю стала мемом, який демонстрував усю недолугість кандидата та відсутність елементарних знань з історії України.

Чинний мер Києва Віталій Кличко відомий своїми обмовками. Однак вони не знижують його політичні рейтинги. Ймовірно причиною є те, що Кличко любить самоіронію, тому в 2021 році збірку своїх легендарних висловів презентував у формі книжки “Хто не почув, той побачить”. Зокрема, найвідомішими цитатами Кличка є:

- “А сьогодні в завтрашній день не всі можуть дивитися. Точніше дивитися можуть не тільки лиш усі, мало хто може це робити”;
- “Я зустрічався з багатьма міліціонерами, які загинули, з людьми-демонстрантами, які загинули, – і всі мені ставлять питання...”;
- “Щоб холодна вода перетворилася на гарячу, її потрібно підігріти”;
- “Олександр, скажіть, будь ласка, як вас звати?”;
- “У мене два заступники, чотири з яких уже місяць лежать у Кабміні”;
- “Нам потрібен не тільки час, нам потрібні гроші, тому що ми розуміємо, що нам не потрібні гроші”;
- “Та система, яка сьогодні працює, не працює”;
- “Кожного з киян я прошу з розумінням ставитися до цієї проблеми. І просив би також усіх киян точно так само з особливим складовою звернутися до проблеми теплозбереження і підготовки до землі”;
- “З гарним настроєм зустрічаємо новий 2220... 2222 рік...”.

Часто політичні меми є розвагою серед українців або утвердженням думки про “недолугість” влади. І часто в новітній українській історії меми як такі зовсім не мали впливу на рейтинги політиків, проте останніми роками ситуація змінилася.

Висновки. В Україні та США політичні меми відображають значущі етапи в політичному житті обох країн, а також слугують індикаторами громадських настроїв і стосунків до політичних лідерів. У випадку з американськими політичними мемами, такими як меми про Джорджа Буша, Барака Обаму, Дональда Трампа та Джозефа Байдена, то вони стали засобом сатиричного коментаря, віддзеркалюючи як підтримку, так і критику окремих лідерів.

Дослідження українського контексту показало, що політичні меми здатні не лише розважати, а й формувати репутацію політичних діячів та інших. Завдяки мемам особистості політиків набувають культурного значення, перетворюючись на символи, які часто виходять за межі суто політичного контексту. Однак і ці впливи можуть бути різними з огляду на забарвлення мемів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булах М. Аспектологія досліджень мемів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2019. Т. 3. № 39. С. 104–107.
2. “В мене є подарок для тебе”. У TikTok з’явився профіль, на якому колекціонують українські мемні звуки різних часів. URL: <https://nv.ua/ukr/lifestyle/u-tiktok-zbirayut-ukrajinski-memni-zvuki-video-50249142.html> (дата звернення: 16.01.2025). Назва з екрана.
3. Дзюбіна О. Класифікація, структура та функціонування інтернет-мемів в соціальних мережах Facebook та Twitter. *Young Scientist*. 2016. № 2 (29). С. 375–379.
4. Докінз Р. Егоїстичний ген. Харків : Клуб сімейн. дозвілля, 2017. 543 с.
5. Загін Кіноманів. ЛЯПИ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИКІВ! Як ці люди керували країною? 2023. Загін Кіноманів. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=uaYJ4pxMl0o> (дата звернення: 16.01.2025). Назва з екрана.
6. Загін Кіноманів. ЩО ТРАПИЛОСЬ З ГЕРОЯМИ МЕМІВ? 2023. Загін Кіноманів. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=AeGZ202KorY> (дата звернення: 16.01.2025). Назва з екрана.
7. Загін Кіноманів. ЩО ТРАПИЛОСЬ З ГЕРОЯМИ МЕМІВ? (2 ЧАСТИНА). 2023. Загін Кіноманів. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=KNFtRWDRuOM> (дата звернення: 16.01.2025). Назва з екрана.

8. Загін Кіноманів. Що трапилось з героями мемів із шоу СТБ?! 2024. Загін Кіноманів. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=eqnLE6h5HSc> (дата звернення: 16.01.2025). Назва з екрана.
9. Кернес. В гостях у Гордона. 2021. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=AoUiub7obZs> (дата звернення: 16.01.2025). Назва з екрана.
10. Найкращі цитати Івана Плюща, які стали улюбленими в народі. *Gazeta.ua*. URL: https://gazeta.ua/articles/history/_najkraschi-citati-ivana-plyuscha-yaki-stali-ulyublenimi-v-narodi/566702 (дата звернення: 16.01.2025). Назва з екрана.
11. Пропало все, Куля в лоб та Я від Кононенка. Головні політичні мемі України. *Українська правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2018/08/23/7153335/> (дата звернення: 16.01.2025). Назва з екрана.
12. Стенограма третіх президентських дебатів Гор - Буш: October 17, 2000 Debate Transcript. *Commission on Presidential Debates*. URL: <https://www.debates.org/voter-education/debate-transcripts/october-17-2000-debate-transcript/> (дата звернення: 16.01.2025). Назва з екрана.
13. Феномен “Барбігеймера”: наскільки популярними в українському медіа були “Барбі” та “Оппенгеймер”. *CASES*. URL: <https://cases.media/article/fenomen-barbigeymera-naskilki-populyarnimi-v-ukrayinskomu-media-buli-barbi-ta-oppengeimer> (дата звернення: 16.01.2025). Назва з екрана.
14. Царьов: До втрати Криму призвів Майдан. 2014. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=8HvaSgk78ak> (дата звернення: 16.01.2025). Назва з екрана.
15. Ярема Дух. ПОЛІТИЧНІ МЕМІ: 10 ГОЛОВНИХ! Цитати, за які подекуди досі соромно – Ющенко, Порошенко, Зеленський. 2023. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=esPmobAmQLM> (дата звернення: 16.01.2025). Назва з екрана.
16. “Я козачка твоя”. Що за тренд захопив TikTok і хто така Раїса Кириченко, чий хіт сьогодні співають усі. *UAZMI*. URL: <https://uazmi.org/news/post/ceb3c220aa4eba476c8dab53e4384d6b> (дата звернення: 16.01.2025). Назва з екрана.
17. Deshpande T. An Interpretable Approach to Hateful Meme Detection [Electronic resource] / Tanvi Deshpande, Nitya Mani // ICMI '21: INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIMODAL INTERACTION, Montréal QC Canada. New York, NY, USA, 2021. Doi: <https://doi.org/10.1145/3462244.3479949> (date of access: 06.02.2025). Title from screen.
18. Safire W. Putin's 'Chicken Kyiv'. *The New York Times*. URL: https://web.archive.org/web/20150610203343/http://www.nytimes.com/2004/12/06/opinion/06safire.html?_r=0 (date of access: 16.01.2025). Title from screen.

REFERENCES

1. Bulakh, M. (2019). Aspektolohiya doslidzhen' memiv. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiia*, 3(39), 104–107.
2. “V mene ye podarok dlya tebe”. (2025, January 16). NV.ua. Retrieved from <https://nv.ua/ukr/lifestyle/u-tiktok-zbirayut-ukrajinski--memni-zvuki-video-50249142.html>.
3. Dziubina, O. (2016). Klasyfikatsiya, struktura ta funktsionuvannya internet-memiv v sotsial'nykh merezhakh Facebook ta Twitter. *Young Scientist*, (2)29.
4. Dawkins, R. (2017). Ehoistychnyi hen (Y. Lebedenko, Trans.). Kharkiv.
5. Zahin Kinomaniv. (2023, January 16). Lapy ukrayins'kykh politykiv! Yak tsi lyudy keruvaly krayinoyu? [Video]. YouTube. Rehtps://www.yout.com/watch?v=uaYJ4pxMl0o.
6. Zahin Kinomaniv. (2023, January 16). Shcho trapylos' z heroyamy memiv? [Video]. YouTube. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=AeGZ202KorY>.
7. Zahin Kinomaniv. (2023, January 16). Shcho trapylos' z heroyamy memiv? (2 chastyna) [Video]. YouTube. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=KNFtRWDRuOM>.
8. Zahin Kinomaniv. (2024, January 16). Shcho trapylos' z heroyamy memiv iz shou STB?! [Video]. YouTube. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=eqnLE6h5HSc>.
9. Kernes. (2021, January 16). V hostyakh u Gordona [Video]. YouTube. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=AoUiub7obZs>.
10. Najkrashchi tsytaty Ivana Pliushcha, yaki staly uliublenymy v narodi. (2025, January 16). *Gazeta.ua*. Retrieved from https://gazeta.ua/articles/history/_najkraschi-citati-ivana-plyuscha-yaki-stali-ulyublenimi-v-narodi/566702.
11. Propalo vse, Kulia v lob ta Ya vid Kononenka. Holovni politychni memy Ukrayiny. (2018, August 23). *Ukrayinska Pravda*. Retrieved from <https://www.pravda.com.ua/articles/2018/08/23/7153335/>.
12. Commission on Presidential Debates. (2000, October 17). October 17, 2000 Debate Transcript. Retrieved from <https://www.debates.org/voter-education/debate-transcripts/october-17-2000-debate-transcript/>.

13. Fenomen “Barbiheimera”: naskilky populjarnymy v ukrajyns’komu media buly “Barbi” ta “Oppengeimer”. (2025, January 16). CASES. Retrieved from <https://cases.media/article/fenomen-barbigheimera-naskilki-populjarnymi-v-ukrajynskomu-media-buli-barbi-ta-oppengeimer>.
14. Tsarov. (2014, January 16). Do vtraty Krymu pryzviv Maidam [Video]. YouTube. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=8HvaSgk78ak>.
15. Dukh, Y. (2023, January 16). Politychni memy: 10 holovnykh! Tsytaty, za yaki podekudy dosi soromno – Yushchenko, Poroshenko, Zelenskyi [Video]. YouTube. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=esPmobAmQLM>.
16. “Ya kozachka tvoja”. Shcho za trend zakhopyv TikTok i khto taka Raisa Kyrychenko, chyi khit sohodni spivayut usi. (2025, January 16). UAZMI. Retrieved from <https://uazmi.org/news/post/ceb3c220aa4eba476c8dab53e4384d6b>.
17. Deshpande, T., & Mani, N. (2021). An interpretable approach to hateful meme detection. In Proceedings of the 2021 International Conference on Multimodal Interaction (ICMI '21), Montréal QC, Canada. New York, NY: Association for Computing Machinery. Doi: <https://doi.org/10.1145/3462244.3479949>.
18. Safire, W. (2004, December 6). Putin’s “Chicken Kyiv”. The New York Times. Retrieved from https://web.archive.org/web/20150610203343/http://www.nytimes.com/2004/12/06/opinion/06safire.html?_r=0.

**Nataliia Voitovych
Ivan Mahuriak**

MEMES IN POLITICAL DISCOURSE: FROM IRONY TO INFORMATIONAL INFLUENCE

The article examines the phenomenon of Ukrainian memes as an element of the information space and public discourse. In particular, authors analyze the role of memes in the formation of public opinion, their influence on social attitudes and their ability to be a tool of informational struggle. The authors analyze the evolution of memes from entertainment content to a serious socio-cultural phenomenon that has significant potential in political discourse. Special attention is paid to political memes, which become the society’s reaction to events in Ukraine and the world.

The article highlights the evolution of memes from entertainment content to a means of communication and influence. It also considers the classification of memes according to various criteria, including format, origin, coverage and character. The growing importance of social networks in the spread of memes and their potential to influence mass audiences and political processes is researched. In this context, popular political memes reflecting society’s reaction to domestic political and international events are analyzed.

The methodological basis of the research is the content analysis of the Ukrainian media space.

The article examines how memes are used not only for entertainment, but also to mobilize the public, increase information awareness, and combat disinformation. It states that memes are not only a way of self-expression, but also a powerful mechanism for shaping public opinion. Political memes can be both a means of manipulation and a tool for the activation of civil society. The article proves that in the conditions of globalization, memes became an integral part of informational warfare and political marketing. The obtained results confirm that memes can perform the function of an informal information agent, influence public mood and even change political ratings. The study demonstrates that Ukrainian meme culture is a unique phenomenon that requires further scientific understanding.

Keywords: Memes, political memes, political discourse, information space, social media, Internet, public opinion, digital culture, digital communication.